

De stervenstroost van de onwetende

In een studie, in het jaar 1890 verschenen, over kardinaal John Henry Newman, heeft Allard Pierson een vergelijking getrokken tussen de heilige van de oude en de gentleman van de nieuwe tijd.

De heilige, zo meende Pierson, had afgedaan. Hij paste slechts in de oude tijd, waarin het licht van de nieuwe eeuw nog niet was opgegaan. En in de gentleman tekende hij het beeld van de moderne mens. Zie hier enkele trekken van Piersons ideaal: „Tegenover het levenslot is hij als ten aanzien van zijn medemenschen: hij stelt niet vele eischen, erkentelijk voor iedere bloem, berustend in het onvermijdelijke. Pijn en krankheid doen hem zijn zelfbezit niet verliezen. Hij blijft vriendelijk zelfs tegenover den dood als deze zijn ernstige plicht komt vervullen. Geen tartend woord ontsnapt hem jegens het groote mysterie aan gene zijde van het graf. De welgevoeglijkheid verbiedt hem dat Mysterie anders dan met waardigheid te bejegenen. Want hij kent de grenzen van de menschelijke rede. Te helder van geest, om een snoevend ongeloof goed te keuren, waardeert hij vroomheid”. „In stille ontroering neemt hij afscheid van een leven, voor ieder aangenaam tot in het stervensuur en bij de uitvaart als voorbeeldig geprezen door veler tranen”.

In dit aristocratisch geloof van de onwetende, dit geloof van de agnostici, die leeft en sterft bij de gedachten van het eigen hart, is Allard Pierson zes jaar later gestorven. Toen hij het einde voelde naderen en de krachten hem begaven, zeide hij: „Breng mij naar mijn laatste rustplaats”. En het was wel geheel in zijn geest, dat twaalf dagen later na afloop van de begrafenis op het Zutense kerkhof bazuinen de melodie deden horen van het reeds voor jaren door hem gedichte lied: „Stille nacht”, waarin we onder meer lezen:

O stille nacht
Die eens mij wacht,
Gij doet mijn hart niet vreezen,
Na moeite en strijd,
Zult gij een tijd
Van stoortloos rusten wezen!

Is er een opstanding?
De dichter weet het niet.
Het is een Mysterie voor hem,
Maar hij bejegt dat geheimenis „met waardigheid”:

En houdt het graf
Bij al zijn kaf
Een levensklein verborgen
Geen nood! 'k Begroet
Met frisschen moed,
Een nieuwen levensmorgen!

En hij eindigt met de woorden:

O stille nacht,
die mij eens wacht,
Gij doet mijn hart niet vreezen,
Gij, sombre dood!
Kunt morgenrood
Van schooner toekomst wezen.

Dat is de stervenstroost van de onwetende.
Het „misschien” van een „misschien”.
De verwachting van de gentleman.

De herinnering aan twee vers gedolven graven is bij ons nog levend. En ze heeft de heugenis aan andere graven bij ons gewekt. En we weten, dat het kerkhof nog niet verzadigd is.

En we huiveren,
Want de dood is niet een „stille nacht”.
Hij is de bezoldiging der zonde.
En we bidden God, dat we hem niet als gentleman mogen tegemoet gaan.

Dat we ervoor bewaard mogen worden in leven en in sterven ons „zelfbezit” niet te verliezen.

Maar dat we gevonden mogen worden in Hem, die om de Zijnen de dood huiverend is tegemoet gegaan, „een wórm, geen mán”: Vader, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker aan Mij voorbijgaan. En die door zijn gehoorzaamheid-tot-de-dood allen heiligen een oorzaak der eeuwige zaligheid is geworden.

Ik belijd
één Doop tot vergeving der zonden,
verwach
de opstanding der doden
en
het leven der toekomstige eeuw.

D. E. C.

zelf mogen fluis-
wil met dat „roe-
rijm o e d i g-
volle verzekerdheid
zelfs. Dat wil de
t we God aanspre-
nen: Abba, Vader!
in z'n moedertaal
et Aramese woord
ook Paulus in z'n
noemt dus eerst
lan voor z'n lezers.
oeten wij het als
bevel van Chris-
der, die in de he-

also te mogen en
: op aarde is met
kunnen ons aardse
En lang niet alles
Zelfs als hun wil
vermogen niet. En
Maar de hemelse
soeit. En Hij kan
even. En wat zijn
ijn vermogen niet,
ren van hemel en
; en eindeloos ge-
htigheden en ont-
ij kan en wil en
van de dood vol-
noept in de nood
Welgelukzalig zijn
at een vrolijk ver-
heid des geloofs:

op dat: Gij hebt
nschap. Hoe kon
i de gemeente te
i niet kende! Hoe
kras gesproken?
n Christus gezegd
oord is: Paulus
of in Jezus Chris-
kennis der waar-
erd van dode af-
hadden ze dat ge-
angelie geopend?
n? Waren ze dan

en aan de Heilige
rd is het Woord
t die werkt door
geloof doet dat
t. Even rustig als
od de wereld ge-
eft gegeven, even
ft God de wereld
n heeft. Over het
t de Schrift veel
dat durven doen.
t vaak in allerlei
el dat sommigen
nnen voelen, bijv.
in ons hart. Men
est vaak in won-
zich-zelf-geraken.

of in de Heilige
e Jezus? Bidt ge
e Gods beloften?
le de Here Jezus
est gegeven. Die
ader! H. J. J.

KERKLIJK LEVEN

de Rector

ak van 1834 is
tsche Academie-
egeven thema de
Onder het door-
en lichte carica-
m van het beeld,
studie en studie-
i.

ch het uitgangs-
um; via de Pons
g door een brede
ieuze droomland,
end tot het Stu-
aat verleiden om
der verzoeking,
egeven om op de
aar recht op het
e bergketen van
r te komen berg-
g tot het uitge-
Op weg naar de
it taalgebied van

Latium en Hellas gepasseerd te zijn, de Semitica Regio; een onderdeel van dit gebied draagt de weinig be-
moedigende naam Arabia deserta; een klaarblijkelijk
brede heirweg, de Via Regia, leidt dwars door Kanaän
naar Jeruzalem.

Nu betreedt men dan de Regio Theologiae. 't Centrum
daarvan wordt gevormd door Exegese en Dogmatiek.
Maar de Exegese komt op de kaart voor als een we-
nig aanlokkelijk Exegese-woud, wie het wil betreden
moet eerst doorkruisen de Aristarchia Sacra en de
Introductie-gewesten. Geen toegang dus tot de exe-
gese dan onder fauteur van Aristarchus, de strenge
criticus, evenmin toegang tot de Schriftverklaring dan
nadat men de wijdlopie „Inleidingen” doorgekropen
is — 't gaat alles over de Schrift, de ene belemmering
na de andere wordt opgeworpen als gold het, af te
houden van het studeren in de Schrift. En in dat Exe-
gese-woud ontspringen nu de bronnen voor de dogma-
tie, op de kaart een brede rivier, met omzichtigheid
te bevaren: men kan n.l. stranden op de Scylla en komt
dan in 't beste geval terecht in de Regiones Nomadicae
of in 't Land der Dwaallichten, of ook kan men met
z'n schip op de Charybdis lopen en dan aanspoelen in
't gebied der Nevelen. Midden in de Dogmatiekstroom
ligt een eiland met de plaatsen Heidelberg en Dordrecht
— maar de versterkingen, die dit eiland moeten be-
schermen, zijn op de kaart aangegeven als Gedomon-
teerde Forten.

Zó zag men in 1834 de studie der theologie — hoe
kwam men daartoe? Welke geestes-structuur, welk
tijdbeeld wordt hier in kaart gebracht? Van welke tijd-
geest vinden we hier de afdruk, van welk geestelijk
klimaat de neerslag?

1834, het is het jaar waarin de Utrechtse professor
theologiae Jodocus Heringa uitgeeft zijn: *Berigt
aangaande zeven stellingen betref-
fende de formulieren van eenig-
heid*, waarvan de laatste drie luiden: „Wat vrome
en geleerde mannen, ingevolge besluit der Dordtsche
Synode in 1619 vóór hun aanstelling tot de kerkelijke
bediening hebben beleden, dat zij in alles instemden
met onze Symbolische boeken, moet men zóó verklar-
en, dat zij gehouden worden in te stemmen met al de
hoofdstukken der leer (!), bijzonder met die, door wel-
ker belijdenis onze gemeenten van andere Christelijke
genootschappen (!) onderscheiden worden. Het formu-
lier, voor soortgelijk geval, door de synode te 's Hage
1816 en 1831 voorgeschreven, moet zóó worden opge-
vat, dat zij die het onderschrijven belijden, dat onze
symbolische boeken een leer voordragen, die overeen-
komstig is met de boeken des O. en N. Verbonds, en
daarom omhelsd moeten worden. Men moet de instel-
ling onzer Kerk niet laken (!) volgens welke 'n samen-
stel der Christelijke leer voor de gemeente pleegt te
worden voorgedragen naar den leidraad van den Pal-
tischen Katechismus”;

't is het jaar, waarin Prof. Des Amorie van der
Hoeven, zijn feestrede uitsprekend bij het tweehonderd-
jarig bestaan van het Seminarie der Remonstrante
Broederschap, uitdrukking geeft aan zijn vurig bege-
ren, de scheidsmuren tussen de verschillende „afdelin-
gen der jammerlijk verdeelde Christenheid” geslecht
te zien, en uitroept: „Mij blijft aan het slot mijner
rede slechts de wens over, dat geen derde jubeldag
voor deze Kweekschool aanlichte”;

het jaar, waarin het tijdschrift, dat geacht werd
theologische leiding te geven, de „Godgeleerde Bijdra-
gen” het verband tussen de dood des Heren en onze
zondenvergeving voor onoplosbaar houdt en verkond-
igt, dat „in de Schriften des N. Verbonds daaromtrent
niets bepaalds geleerd wordt”;

het jaar, waarin de Groninger Richting uitgeeft:
Christelijke Betrachtingen, en de lezers
wijs maakt, dat geloven in Jezus betekent: met ver-
stand, hart en gemoed leven in Je-
zus, wijl het voornaamste in het Christendom is „de
openbaring en opleiding door God in Jezus Christus
ons gegeven, om ons Gode steeds gelijkvormiger te
maken”;

het jaar, waarin de tweede Utrechtse professor, H.
J. Royaards, uitgeeft zijn *Heden daagsch
Kerkrecht bij de Hervormden in Ne-
derland*, wel te onderscheiden dus van het aloude
kerkrecht der gereformeerde kerken, alsof het recht
in Christus' kerk genormeerd wordt door de tijd, een
boek waarin de schrijver beweert, dat de Formulieren
van Enigheid zijn „uit den Bijbel ontleende formulieren
ter bevordering van de eenheid in geloof en zeden” en
dat, na de vorderingen der godgeleerde wetenschappen
sedert twee eeuwen het onredelijk zou zijn te eisen
wat de Dordtse Synode van de predikanten vroeg te
onderschrijven, n.l. dat al de artikelen en stukken der
leer in Belijdenis, Catechismus en Dordtse Leerregels
in alles met Gods Woord overeenkomen;

het is de tijd, kortom, van het rationeel supra-na-
turalisme: er is een supranatureel Wezen, dat natura-
liter werkt; de bijzondere Openbaring is een rijk ge-
schenk Gods, maar dat geldt ook van de rede; billijk
is het en passend, dat de Godsopenbaring onderwor-
pen wordt aan de rede-toets. Dientengevolge worden
de gereformeerde dogmata van al het „aanstotelijke”
ontdaan en door zogenaamde „bijbelse voorstelling”
aannemelijk gemaakt; de ergernis en dwaasheid van
Christus' kruis wordt angstvallig bedekt, principiële
vraagstukken roert men niet aan: dit voert tot „kleine
vitterijen en zwarigheden, welke van geen belang zijn”;
het is de tijd van het juiste milieu — men gaat er

prat op „wetenschappelijk” goed bij te zijn, maar zich
tevens te wachten voor de excessen der moderne kri-
tie; met dat al verdrinken de studenten in bijkomstig-
heden, partes formales, prolegomena, inleidingen; de
latere prof. Van Oosterzee zingt een hooggestemd lof-
lied op de derde hoogleraar, die in de dertiger jaren
der vorige eeuw te Utrecht theologie doceerde: Her-
mannus Bouman; deze, die voor zijn rekening had
Exegese van het O. en N. Testament, Hermeneutiek,
Critiek en Theologia naturalis, doceerde Critiek in de
geest van Griesbach, d.w.z. de tekstcritiek stelt de
exegese in de schaduw, de weg wordt gebaad tot de
conjecturaal-critiek, waarbij menselijk inzicht en per-
soonlijke smaak de tekst willekeurig wijzigen; men
kent niet meer de gelovige onderwerping aan het God-
delijk getuigenis; het Woord Gods wordt niet meer ge-
hoord en also niet verstaan in de majesteit van zijn
ontdekkend en kritisch vermogen, in de onverbiddelijke
hoogheid van zijn eis, in de Goddelijke rijkdom van zijn
vertroostingen; de theologia naturalis ontzenuwt en
atrophieert de dogmatiek, door uit haar in zich op te
nemen wat „de rede” uit zichzelf kan voortbrengen
naar men meent; de dogmatiek biedt geen hulp meer
in de geestelijke strijd, geeft geen antwoord meer op
de vragen van de dag — vervreemd van het Woord,
vervreemd men van de Belijdenis, vervreemd men in
elke levenssector van de waarheid, en de preken uit
de eerste decennia der 19e eeuw dragen er, en in
Utrecht, en door heel het land, het stempel van: na-
tuur- en zedepreekjes. Zo preekt Ds J. W. Statius Mul-
ler over de onsterfelijkheid der dieren; Prof. Clariasse

Psalm 14 : 5-7

Vertaling N.B.G.

Maar God is bij 't rechtvaardige geslacht,
schrik overvalt eens hen, die 't kwaad beramen.
Gij kunt den wens der armen wel beschamen —
de HERE zal voor 't volk, dat Hem verwacht,
een toelucht zijn.

Och, dat uit Sion Israels redding daagt!
Als eens de tijden komen, dat de HERE
het lot van zijn vertrapte volk zal keren...
hoe Jacob juicht en Isrel, lang geplaat,
zich dan verheugt!

A. v. B.

over het ontstaan, het vallen en het nut van de regen;
Ds E. Kist over het nuttig besteden van de tijd, in de
winter; als het kerkgebouw van Ds Ebersbach in
Amsterdam is afgebrand, houdt hij een preek over.....
de jongeling te Nain, en brengt deze geschiedenis recht-
streeks in verband met de kerkbrand en kerkopbouw,
zó, dat hij in het eerste punt van zijn rede handelt over
het geleden verlies en in het tweede punt over de ge-
ronde hoop op herstel.

Utrecht in 1834, dat betekent ook voor wat de theo-
logie aangaat naar schier aller schatting in die dagen:
een luisterrijke naam, een glorierijk verleden, men
roemt op 't groot getal studenten, op de kunde der
professoren, op de vooruitgang der wetenschap, op de
zegen der „verlichting”;

maar één ding wordt in de „verlichte” kringen en
bij de grote massa van 't volk niet meer gevonden: het
beven voor het Woord des Heren. Liever dan dat men breekt onder Zijn wet, stelt men Hem
tot in Zijn eigen huis de wet, en daarom was het,
dat men de betekenis van de Belijdenis niet meer ver-
stond. Men gevoelde die Belijdenis als een knellend juk,
en besefte niet meer, dat ze is de gehoorzame greep
van de kerk van Christus naar het Woord, de poging
om het klare, doorzichtige spreken Gods in Zijn Woord
te bewaren, om het te beveiligen tegen verbastering,
verdraaiing, tegen allerlei „interpretatie”, dat over-
winningswapen van de Anti-Christ, waarmee hij zijn
tienduizenden verslaat. Juist daarom was men bereid,
in de dagen van haar opstelling, voor haar het
leven te geven. Daarom was men bereid, de Belijdenis
te ondertekenen met zijn bloed. En als nu ook in onze
tijd de Hervormde Kerk weer speelt met de Belijdenis,
en een „belijdenis” wil zonder „Belijdenis”, en de leer-
tucht voor tien jaar verdonkeremaant, en onder zeer
vele en zeer mooie woorden bedekt, dat men in de kerk
een voorzichtige verdrag gesloten heeft tussen geloof
en ongeloof — dan is dat een brutale aanslag op het
Woord des Heren, dan is dat een openbaring van het
feit, dat men de Here ook thans in wat men als kerk
ziet en kerk noemt, dat is dan in Zijn eigen huis, de
wet stelt.

En nu wijs ik nog eens op dat jaar: 1834, het jaar
der uitwerping. Eén man, maar die het brullen van de
leeuw gehoord heeft, en nu profeteren moet. De wereld
hoort: waar kom je mee voor de dag? Schamel begin.
Tegenover de honderdduizenden Hervormden een ver-
dwijnend kleine schare Afgescheidenen. U vraagt naar
de Opleiding? Om de 14 dagen kwam uit verschil-
lende plaatsen van de provincie Groningen een twin-
tigtal mannen bij Ds de Cock aan huis. Hij onderwijst
hen in de uitlegging der H. Schrift, Bijbelse en kerk-
geschiedenis, Dogmatiek en Predikkunde. 't Zijn allen
mannen op leeftijd. Ze hebben vereelde handen, die
beter spade en sikkel, hamer en beitel kunnen han-

teren dan de pen, want 't zijn allen landbouwers en
handwerkslieden. Overdag moeten ze hard werken
om voor hun gezin het brood te verdienen, slechts de
avond en een deel van de nacht zijn voor de studie.
Maar ze geloofden. Ze hoorden de goddelijke klan-
ken en wandelden in het licht van Gods aanschijn. Ze
werkten. En ze werkten blijvend.

Vergelijk nu voor een ogenblik die Opleiding daar